

KURIANTIS KARTOJIMAS, arba KAM GIEDOTI SENĄ GIESMĘ

JURGA JONUTYTĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Straipsnio objektas – senų tradicinių giesmių giedojimas šių dienų religinėje praktikoje.

Darbo tikslas – atskleisti meno ir laiko apmąstymų moderniojoje filosofijoje bendrus taškus ir parodyti, kaip šie saitai paveikė žmogaus kūrybinės raiškos aiškinimus.

Tyrimo metodai – filosofinė sąvokų raidos analizė, giesmės teksto kaitos tyrimas.

Žodžiai raktai: kartotė, kūryba, meno kūrinys, veiksmas, įvykis, giesmė.

Pradžia. Ar giedojimas – kūryba?

Giedojimą Lietuvoje ilgą laiką dėl suprantamų priežasčių buvo siekiama atskirti nuo visos kitos folklorinės saviraiškos tradicijos. Iš vadinamosios kultūrinės tradicijos sąmoningai ir labai aktyviai pašalinant visus religingumo elementus, populiarioje mąstysenoje (deja, apimančioje ir dėstymą vidurinėse bei aukštosiose mokyklose) iki šiol išgalėjęs tarsi dviejų tradicijų – religinės ir kultūrinės – atidalijimas. Be to, panašus ir panašiomis intencijomis vykęs ideologų darbas atskyrė kaip nesuderinamas ir „liaudies“, arba „kaimo“, kultūrą (esą ji tęsiama *vien tik* žodine tradicija) nuo „miestietiškosios“ (jos perėmimo ir perdavimo procesuose esą gali dalyvauti ir raštas). Tokiu būdu dar kartą – šįkart jau kitu pjūviu – giesmių giedojimas, vadinasi, ir didžioji dalis religinės raiškos, atkirstas nuo viso kito folkloro kamieno ir priskirtas tarsi „negrynai lietuviškiems“, lietuviškai kultūrai „primestiems“ raiškos būdams. Tačiau kalbant apie visą Vakarų kultūrą, pradėdant nuo ikiklasikinės Graikijos laikų, neįmanoma nematyti nuolatinės sakinio ir rašytinio perdavimo procesų sąveikos. Jei kalbame ne apie raštą menkai pažįstančios ankstyvųjų viduramžių Lietuvos kultūrą, bet apie europietiškąją XVII–XX a. Lietuvą, griežta skirtis tarp rašytinio ir sakinio perdavimų sunkiai įmanoma.

Šiame straipsnyje apie tradicinio giedojimo veiksmą rašau kaip apie kasdienio kūrybingumo pavyzdį, kurio tyrimas gali šį tą sakyti ir apie dainavimo, ir apie pasakojimo, ir net apie kai kurių amatų tradicijas. Apie lietuvių katalikiškas giesmes esama mokslinių tyrimų; visų pirma minėtina Miko Vaicekausko knyga, kurioje ap-

žvelgiami lietuviški katalikiškų giesmių tekstai iki aštuonioliktojo šimtmečio (Vaičekauskas 2005), ir Alfonso Motuzo monografijos dalis, kurioje svarstoma XX a. giedamų giesmių transformacija viso liaudiškojo pamaldumo kontekste (Motuzas 2007). Tačiau kaip tik giesmės teksto ir melodijos kaita šiam žanrui lemtingu modernybės laikotarpiu (XVIII a.–XX a. vid.) galėtų sulaukti išsamesnių tyrimų. Modernieji laikai su jiems specifiskai būdingomis, iki aiškios formos būtent tuo laikotarpiu nugludintomis sąvokomis (tokiomis, kaip visuomenė, kultūra, istorija, menas) keitė anaiptol ne vien filosofų ir mokslininkų mąstymo principus, bet ir plačiosios visuomenės. Giesmės tekstai šiuo laikotarpiu taip visiškai „pasidavė“ istoristinei galvosenai, dažnai prieštaraujantys religinės praktikos logikai.

Giesmės giedojimas yra būtent religinė praktika, o ne viešas pasirodymas, ne kūrinio grožio demonstravimas ir ne religinių jausmų inscenizavimas. Rašau apie giesmes kaip tik todėl, kad jų atlikimas ir jų giedojimas yra toli gražu ne tas pats veiksmas, nors atrodyti šie skirtingi veiksmai gali labai panašiai ar net visai taip pat. Kaip tik todėl giedojimo veiksmas yra tinkamiausias pavyzdys, jei mąstoma apie nereprezentatyvų žmogaus kūrybingumą, būdingą pasikartojantiems veiksmams. Ar tikrai galime visa tai vadinti kūryba? Kūrybingumo sąvoka (ją dažniausiai girdime kaip neišardomą porą su meno sąvoka) yra tarsi pabrėžianti atsiribojimą nuo bet kokios senos, įprastos tradiciškos formos. O religinė praktika, kaip ir bet kuris kitas buvimas tradicijoje, neįmanoma be kartojimo. Ką šie dalykai gali turėti bendra? Argi tiksliai atliekant senos giesmės formą (ne vien melodiją ir žodžius, bet ilgainiui pagaunant ir specifinę manierą bei ritmą) dar lieka „erdvės kūrybai“? „Erdvė kūrybai“, beje, yra labai iškalbinga suvokimo kliše: tarsi žmogaus kūrybingumui skleistis reikia kažko visiškai neužpildyto ir absoliučiai pasyvaus, kur veikėjas (kuriantysis) galėtų veikti be jokių išankstinių apribojimų. Pagal šią klišę senos giesmės giedojimas rodytų kūrybingumo stoką. Ar taip ir yra?

Senosios giesmės, kaip žinoma, yra giedamos, ir tikrai ne vien kaimo bažnytelėse, kur giedotojai daugiausia pagyvenę žmonės. „Kantičkinės“ giesmės, grigališkasis choralas, Akatistas, Marijos valandos, Gaudūs verksmai giedami dideliuose miestuose įvairaus, net ir studentiško amžiaus žmonių – šios giesmės nėra kokios muziejinės vertybės, o būtent *tokia* (tarp daugybės kitokių) šiuolaikinio pamaldumo praktika. Panagrinėti šį reiškinį knieti todėl, kad jis daug sako apie kintantį praeities suvokimą ir apskritai apie žmogaus kūrybinę saviraišką, leisdamas pastebėti kai kuriuos giliai įspaustus ir todėl nematomus šablonus, kuriems paklūstame šiomis temomis samprotaudami.

Vis dėlto aiškinti senų formų kartojimo motyvus yra kur kas sunkiau negu juos suprasti – greičiausiai todėl, kad filosofinei refleksijai čia turime tik tokias skirtis ir sąvokas, kurios labai prasilenkia su gyvomis nūdienos patirtimis. Todėl pirmiausia norisi atpažinti, kurios sąvokos kliudo teoriniame svarstyme suderinti tokius dalykus, kurie praktikoje sunkiai atskiriami (kūrybą ir kartotę, kūrybą ir kasdienį veiksmą). Taigi tokia sąvokų pora, kurią verta visų pirma aptarti rašant apie kartojamų veiksmų ir kūrybingumo santykį, yra *veiksmas* ir *įvykis*. Šias sąvokas viena nuo kitos galutinai atskyrė modernusis mąstymas, būtent įvykį pavertęs istorinio laiko

dinamikos matu: istorija „juda“ nuo įvykio prie įvykio; tai, ką vadiname veiksmis – per kartojimą gludinamas įvairių gyvenimo sričių praktikas, tampa tarsi nematomu požeminiu pamatu mūsų buvimui įvykiuose ir dėl įvykių.

Veiksmo ir įvykio sąvokų santykis

Kūryba, kaip meno kūrinio sugalvojimas, nėra senas, juolab žmogui iš prigimties būdingas veiksmas, bet – kultūriškai suformuota kelių pastarųjų šimtmečių veikla. Tokia meno sąvoka, kokią turime dabar, formuota nuo Renesanso laikų, tačiau apogėjų pasiekė būtent XIX a.–XX a. pradžios modernybėje, kai estetikos teoretikams reikėjo ieškoti atsakymo į sudėtingą klausimą: kuo „tikras“ menas skiriasi nuo pramoniniuose didmiesčiuose kultivuoto masinio meno? Kuo profesionalus europiečio menininko intelektualo kūrinys skiriasi nuo amatininko žiedžiama puodo ar negrabiai parašyto dainelės teksto? Kuo skiriasi vieno ir kito daikto atsiradimo procesas? Šie klausimai vedė prie tokių imperatyvių meno kūrinio apibūdinimų, kurių vieną pavyzdį – Martino Heideggerio meno kūrinio sampratą trumpai pristatysiu antrame straipsnio skyriuje. Čia tik noriu priminti meno ir meno kūrinio sąvokų kultūrinį sąlygiškumą ir istorinį laikinumą, tai, kad menas nėra tokia pat universali „tikrovė“, kaip jūra, akmuo ar žmogaus akis. Savo ruožtu tai, kaip suprantame kūrybą, irgi priklauso nuo tos sąvokų kompozicijos, kurią nekritiškai imame kaip kiekvieno reiškinių supratimo karkasą.

Kūrybos ir kartotės neatskiriamumą trukdo matyti moderni meninės kūrybos sąvoka, kuri savo ruožtu atsiremia į meno kūrinio, kaip vienkartinio, unikalaus vyksmo, t. y. dvasinio įvykio, sampratą. Moderniojoje estetikoje suformuota meno kūrinio ir istorinio įvykio sąvokų paralelė neleidžia kūrybos procesui priskirti jokių kartotės elementų. Todėl analizę reikėtų pradėti nuo trumpo aptarimo, koks skirtumas yra tarp iš pirmo žvilgsnio labai viena kitai artimų, bet vis dėlto aiškiai skirtingų veiksmo ir įvykio sąvokų. Šių dviejų sąvokų šešėlyje atsidūrė analizei (kaip tik todėl) sunkiai pasiduodantys, nors ir be galo svarbūs dalykai – pakartojami žmogiški veiksmas, kurie vadinami „kasdieniais“ ir, vėlgi klišeji pasiduodant, dažniausiai suprantami kaip buitinė, ūkinė, tik „žemiausius“, t. y. fiziologinius, poreikius atliepanti veikla.

Taigi veiksmas ir įvykis: kuo šios sąvokos skiriasi? Pradėsiu šiek tiek iš toliau – nuo judesio. Žmogaus judesys (rankos, balso, akies) yra ne mechaninis kūno dalių pasukimas ar perkėlimas, bet kryptingas valios, apimančios visas suvokimo ir orientavimosi plotmes, sutelkimas (tam skirta begalė fenomenologinių analizių). Tačiau kad judesys (nesvarbu, jau atliktas ar prieš jį atliekant) būtų pavadintas veiksmu, jis turi būti pateisintas ir paaiškintas: jis privalo turėti ne vien numanomą pabaigą kaip galutinį tašką, bet ir intersubjektyviai aiškų motyvą kaip to veiksmo tikslą. Veiksmas įvardijamas ir apibūdinamas ne pagal judesį, reikalingų jam atlikti, trajektorijas, bet pagal jo prasmę. Naratologas Kennetas Burke'as teigia, kad du žmonės gali visiškai vienodai atlikti tas pačias „operacijas“, bet daryti „visiškai skirtingus veiksmus, jei vienas iš jų dirba labdaringais tikslais, o kitas – siekdamas

kam nors atkeršyti. Taigi jie atlieka tuos pačius *judesius*, bet skirtingus *veiksnius*“ (Burke 1969: 108). Veiksmas, kitaip nei judesys, yra jo prasmė, o ne jo išorinė trajektorija nuo pradžios iki baigties. Ir pirma, ir paskutinė iš šių dviejų žmonių atliekamų operacijų gali sutapti, tačiau jų veiksmas bus skirtingi dėl skirtingos jų prasmės artikuliacijos – veiksmo prasmė artikuliuojama kaip jo motyvas, teigia K. Burke’as. Giedojimas kaip veiksmas – taip pat: jei atliekama giesmė, nebūtinai reiškia, kad giedama. Koncertavimas nėra giedojimas, nors, kita vertus, gali būti, kad iš dvidešimties choristų, atliekančių giesmę, keletas ją išties gieda.

Kitas labai svarbus šiam straipsniui skirtumas – tarp veiksmo ir įvykio sąvokų. Be artikuliacijos, t. y. be įsipynimo į prasmių tinklą, judesys netampa veiksmu. Tačiau tam, kad veiksmas būtų pavadintas įvykiu, reikia ne jo prasmės kaip motyvo, bet – įžiūrėti jį iš beasmenės istoriko ar kitokio tyrėjo bei vertintojo perspektyvos, iš kurios matyti ilga vienas kitą nulemiančių įvykių grandinė. Kitaip sakant, veiksmas paverčiamas įvykiu retrospektyviai įkomponuojant jį į kryptingą pasakojimą, biografinį ar istorinį (bet kurio tankio istorijos prasmė). Įvykiui įprasminti reikalingas ilgalaikis ir nežodine tradicija tęsiamas (būtent tęsiamas, o ne kartojamas) meta-pasakojimas, visiškai kitoks negu užbaigti kartojami vienetiniai pasakojimai. „Tik tada, kai pritaikomas kultūrinėje schemoje, ir per ją, įvykis įgyja istorinę reikšmę“, – sako Marshalas Sahlinsas (2003: 15). Pavyzdžiui, tautos istorijai reikšmingi įvykiai gali rasti tik tada, jei toks visa apimantis pasakojimas jau yra, ir tik tol, kol jis bus; kita vertus, didžiajam istoriniam pasakojimui kintant, bet kokio senumo įvykiai jame gali rasti naujai, gali dingti ar būti nustumti į antrąją vietą.

Kitaip sakant, įvykio prasmė geriausiai matyti ne jo veikėjui ar dalyviui, bet visą ankstesnę ir vėlesnę įvykių eigą (grandinę) galinčiam apžvelgti istorikui. Tai pasakytina ne vien apie politines valstybės istorijas. Kultūros istorikas ar biografas taip pat ieško tokių įvykių – unikalių, vienkartinį patirčių, nulėmusių vieną ar kitą žmogaus pasirinkimą, jo veiklos ar mąstymo posūkį, ir t. t. Kasdieniai veiksmas biografams ne itin įdomūs. Veiksmas ar veiksmų seka „skelbiama“ įvykiu tada, kai įkomponuojama į schematizuotą, jau esamą ir dar vis svarbų, istorinį ar kultūrinį naratyvą. Todėl įvykis nesikartoja (jo neįmanoma pakartoti), jis yra vienetinis savo, kaip įvykio, prasme, nors jis neišvengiamai sudarytas iš žmonių veiksmų, kurie, be abejo, kartojami. Įvykiškumas būna retrospektyviai pridedamas žmogaus veiksmams kaip reikšmės priedas, toks, kuris ilgainiui visiškai išnaikina tai, prie ko buvo pridėtas, – veiksmiškumą. Politinis įvykis, pavyzdžiui, karo mūšis, gali turėti sunkiai žmogui suvokiamų bet kokiems principams ar vertybėms prieštaraujančių veiksmų lygmenį, bet kaip įvykis būti reikšmingas pačiu pozityviausiu būdu (taip neretai atsitikdavo ir, ko gero, vis dar atsitinka tautų ir valstybių istorijose). Tokiame įvykyje dalyvavęs eilinis kareivis jį atsimins kaip jo individualia motyvacija nepagrįstą ir todėl labai sunkiai suvokiamą ir atliekamą veiksmą, kaip kūno, o ypač sielos nuovargį, niekaip neišžvelgiant savo atliekamų veiksmų prasmingumo. Tuo tarpu tą patį mūšį numatantis strategas ar vėliau jį apmąstantis istorikas pateiks jį kaip lemtingą persilaužimo tašką, nulėmusį šimtmečius vėlesnės gerovės. Taigi tai, kas visiškai sugriuvę ir beviltiška veiksmo lygmeniu, gali būti iškiliai reikšminga įvykio lygmeniu. Tai yra

vienas iš didžiausių modernaus istorijos mokslo prieštaravimų: veiksmo ir įvykio lygmenų prasminis nesutapimas (dažnai labai skaudus įvykių liudytojams).

Ko gero, svarbiausias su veiksmo ir įvykio perskyra susijęs aspektas yra tas, kad įvykio *priežastis* yra nesikartojanti, kaip ir pats įvykis. Istorinio įvykio atveju priežastis yra racionalus sprendimas, kuris yra veikiamas ankstesnio istorinio įvykio, kuris vėlgi yra nesikartojantis. O veiksmas randasi iš kito, latentiško, kur kas sunkiau aptinkamo šaltinio. Pirmiau minėtas K. Burke'as, nurodantis motyvą kaip veiksmo prasmę, nėra originalus: pirmiausia Aristotelio *Metafizika* demonstruoja puikią ir dar nepranoktą veiksmo prasmės analizę; o etinėje plotmėje niekas geriau nei Immanuelis Kantas neatskleidė išoriškai vienodų veiksmų skirtingumo, atsižvelgiant į motyvą. Tačiau K. Burke'as motyvo nelaiko nei pavieniu, nei atsitiktiniu. „Už estetinio ar praktinio veiksmo struktūros turi slėptis jai implicitiškas įvertinimų tinklas kaip to veiksmo motyvacija“ (Burke 1969: 108). Alasdairas MacIntyre'as žmogiško veiksmo motyvą (veiksmo pateisinimą, jo prasmingumo šaltinį) linkęs vadinti *dorybe*, o ne *priežastimi* (MacIntyre 2006: 111). Veiksmo motyvas priklauso vienai ar kitai vertybinei tvarkai. Veiksmo motyvai yra ne veikimo tikslai ir ne veiksmus sukėlusios aplinkybės, bet elgesio principai (etikoje vadinami vertybėmis arba dorybėmis). Motyvus pakeitus racionaliai paaiškinamomis priežastimis, naikinamas toks veiksmo motyvacijos supratimas, kuris glūdi po elgsena ar gyvensena kaip ne deklaruojami, bet iš(si)ugdomi ir kintantys asmens tapatumo momentai. Veiksmą paverčiant įvykiu (įrašant jį į istorijos, kaip visuomenės raidos, aiškinimą), tas įvykis netenka asmeninės motyvacijos, jo reikšmę steigia konteksto logika. Vis dėlto, nepaisant tokio veiksmų šaltinio latentiškumo, veiksmų prasmės nėra sukuriamos individualiai, bet palengva perimamos ir išgryninamos veiksmus kartojant (tai pasakytina apie kiekvieną veiksmą – siuvimą, medžių genėjimą ar malda).

Giedojimas šiame straipsnyje imamas kaip tikslus žmogiško veiksmo pavyzdys – giedojimo prasmė yra pamažu išsąmoninama per daugkartinį jo kartojimą. Kartojimas čia nereiškia *jau esančio kūrinio* atkartojimo. Giedojimas (jei tai religinės praktikos dalis, o ne profesionalus sceninis atlikimas, kurio metu giedojimas virsta jo formos, manieros ir kitų estetinių aspektų demonstravimu) yra veiksmas, kuriuo siekiama ne *rodyti* kartojamą formą, jos grožį, savitumą, išskirtinumą ar panašiai, bet – *palaikyti* religinį santykį. Giesmės kartojimas yra laikysenos mokymasis. Todėl giedojimo kaip veiksmo kokybė niekaip neatpažįstama išoriškai (tik giedantysis numano, kaip jam pavyksta tą santykį steigti ir palaikyti).

Laikiškas kontekstas, kuriame veiksmas įprasminamas prieš, per ir po jo atlikimo, yra nepalyginti tankesnis nei įvykio įprasminimo kontekstas. Atlikti veiksmus įmanoma tik tokiaime laike, kuris patiriamas ne kaip priežastiniais ryšiais sujungtų pokyčių virtinė, bet kaip pakartojimų, kurių vis dėlto nėra vienas nebūna identiškas prieš tai buvusiam, ritmas. Kartojimas nėra ko nors jau esančio reprezentavimas ar ko nors jau esančio atgaminimas. „Kartojimas kaip rūšis skiriasi nuo reprezentavimo. Jis veikia visada turi būti rodantis, slepiamas po tuo, kas jį rodo, ir slepiantis tai, ką jis pats rodo“ (Deleuze 2007: 20). Kartojimas, teigia Gilles Deleuze'as, nėra reprezentavimo atmaina, bet iš esmės kitoks žmogiškas elgesys – kartojimas nėra

atkūrimas formos, kuria rodomas, atskleidžiamas, išreiškiamas „turinys“. Kartojamo veiksmo atveju forma nuo turinio niekaip neatskiriama. Kartojant veiksmą yra vis naujai mėginama tvarkyti visą situaciją (su visais jos išoriniais bei vidiniais parametrais) pagal tam tikrą modelį, bet vis iš kitos „medžiagos“. Medžiaga šiuo atveju būtų viskas, kas suformuoja situaciją, sukuriančią žmogaus būseną. Kaip tik į šią būseną ir nukreiptas kartojimas, jį yra kartojamo veiksmo tikslas ir kartu sąlyga.

Iš tiesų, kas gi yra ta laikysena, tas santykis, kuris giedojimu steigiamas – forma ar turinys, paviršius ar vidus? Ką kartoja tas, kuris gieda, – melodiją, manierą, laikyseną ar emociją? Ne garso tikslumas ir išraiškingumas yra svarbiausi dalykai giedant; tačiau, kita vertus, kaip tik garso tikslumas ir išraiškingumas yra tie dalykai, kuriuos pasiekus, pasiekama laikysena (jei jos siekiama, t. y. jei siekis yra giedojimo motyvas). Ir vėlgi – ši laikysena savo ruožtu tikslina ir grynina garsą. Veiksma kartojimas yra jo prasmės tikslinimas, begalinis jo mokymasis, deja, ne kumuliatyvus. Ankstesnių kartojimų skaičius neužtikrina, kad šis kartojimas bus kiek sėkmingesnis už praeitą, dar kitas – už šitą ir t. t. Veiksmas, kitaip nei įvykis, prasmingas tol, kol kartojamas, ir tiek, kiek kartojamas.

Giesmė: meno kūrinio ar reikmens atitikmuo?

Giesmė nėra meno kūrinys ne todėl, kad ją sukurti ar atlikti būtų lengviau nei kitos rūšies muziką, bet todėl, kad, kalbant moderniosios estetikos sąvokomis, giedojimas nėra meno kūrinio atlikimas. M. Heideggerio meno filosofiją galėtume laikyti viena iš moderniosios estetikos viršukalnių. Ieškodamas atsakymo į klausimą apie meno kūrinio ištaką, o kartu ir jo misiją, filosofas visų pirma atskiria vieną nuo kitos tris sąvokas: daikto, reikmens ir kūrinio (Heidegger 2003: 12–35). Reikmens aiškinimas yra persmelktas M. Heideggerio romantinio žavėjimosi kasdieniais veiksmais – tokiais, kokie yra kartojami gludinant jų formą, tačiau ne dėl pačios formos (ji kaip tik visada lieka nepastebima). Tuose kasdieniuose veiksmuose „dalyvauja“ reikmenys, kurie yra tik dėl savo „tarnystės“: „reikmens reikmeniškasis buvimas yra jo tarnystė“, – sako M. Heideggeris (ten pat: 28). Kūrinys yra būties tiesos rodytojas, jos atskleidėjas. Taip yra visų pirma todėl, kad kūrinys ima rodyti pats save, ima pats traukti dėmesį – reikmuo gi būna pasislėpęs po atliekamo veiksmo prasme. Kūrinys „nėra reikmuo, papildomai aprūpintas dar ir iš išorės jam priklijuota estetinė vertė“, – teigia M. Heideggeris (ten pat: 35), kūrinys yra reikmens iš-prasminimas, reikmuo be tarnystės; ir kaip tik todėl jis rodo į save patį, šitaip ir atskleisdamas, ir kvestionuodamas pačią savo buvimo galimybę. M. Heideggerio meno apmąstymus moderniosios estetikos kvintesencija vadinau būtent dėl to, kad jam ir daikto, ir reikmens lygmenys yra tik pakopos, vedančios meno kūrinio išskirtinumo link – tik meno kūrinys rodo patį buvimą. Tokiu atveju kūryba suprantama tik kaip kūrinio kūrimas, bet jokiū būdu ne kaip reikmenų tobulinimas. Kūryba tada yra žmogaus gebėjimas ir galimybė patirti gilius ir retus būties at(si)vėrimus.

Giesmė, šitaip skirstant, neabejotinai atsiduria prie reikmenų būtent dėl savo formos paslėptumo po giesmės funkcija, dėl savo pačios „nesimatymo“. Dėl to, kad

ja, kaip įrankiu, atliekamas veiksmas – steigiamas ar palaikomas religinis santykis, dėl to, kad ne ji pati, ne jos *rodymas* yra giedojimo tikslas. Meno kūrinys, pasak M. Heideggerio, visą laiką produkuoja žaismę tarp „žemės“ ir „pasaulio“ – nuolat rodo savo gryną medžiagiškumą, o kartu – to gryno medžiagiškumo negalimybę (ten pat: 66). Meno kūrinys nuolat kvestionuoja savo paties buvimo būdą, taip kviesdamas jį matyti (drauge ir klausti, kaip apskritai įmanomas tuo pat metu ir medžiaginis, ir prasminis buvimas). O reikmuo ir žemė, ir pasaulis – ir medžiaga, ir jos įprasminimo paslaptis – paslepia po tarnystės tikslumu: kuo tobulesnis reikmuo, tuo jis mažiau traukia į save dėmesį.

Nesunku atpažinti, kad modernios filosofijos išplėtotai meno kūrinio sąvokai neatsitiktinai būdinga panaši laikiška logika kaip ir istorinio įvykio sąvokai – vienkartiškumas, ir toks tinklas, ar veikiau tokia unikalių įvykių pynė, kuri pinama virš pasikartojančių („kasdienių“) veiksmų maišaties – ir kaip tik tas buvimas virš (ar anapus) meno kūrinį visų pirma ir apibrėžia. M. Heideggerio meno filosofija čia puikus pavyzdys – menas „nėra nei kultūrinės veiklos sritis, nei dvasios apraiška, jis yra *įvykis*, iš kurio pirmiausia save apsibrėžia ‘buvimo prasmė’ [išskirta autoriaus – J. J.]“ (ten pat: 92). Meno sąvoka – tokia, kokią pristato M. Heideggeris, yra imperatyvi. Tokiai meno sąvokai iki šiol paklūsta visi, norintys būti menininkais, o ne amatininkais. Geriausiai tai matyti iš „taikomųjų“ menų raidos: puodukas yra menas ir eksponuojamas *parodoje* tik tada, kai pagamintas taip, kad niekam nešautų į galvą iš jo gerti, arba tada, kai jis (vėlgi parodoje) įpinamas į tokią neiprastą situaciją (pvz., instaliacijoje), kad matome nebe jo „tarnystę“, bet jo medžiagos ir formos parametrus. Puodukas kaip reikmuo, sakome, ne „kuriamas“, o „gaminamas“. Net ir amatininkas jo nekuria. Kaip puodukas, taip ir giesmė, juo labiau jei nėra ją sukūręs žinomas kompozitorius, jei ji perrašinėta ir nuolat po truputį keista koreguojant pagal žmonių supratimą žodžius, pritaikant populiariausias to krašto melodijas. Tokia giesmė itin retai pavadinama menu, o jos giedojimas dar rečiau siejamas su kūryba. Giesmė, vėlgi kaip puodukas, naudojama, o ne demonstruojama – per ją, ja yra meldžiamasi, ji yra maldos priemonė, maldos organizavimo būdas.

Kantičkinė giesmė. Išdainuojamo pasakojimo praktika

Kokiu būdu giesmė steigia vieną ar kitą religinio santykio laikyseną, kas vyksta giedant – tai klausimai, kurių neverta ir imtis. Vis dėlto (prisimenant, kas kalbėta apie kartojimo ir reprezentavimo skirtumą) aišku, kad skirtingos giesmės yra skirtingi veiksmai, reikalingi vis kitai laikysenai ir šiek tiek kitokiam santykiui steigti. Nėra taip, kad kiekviena giesmė yra „tik forma“, sujudinanti vis tą patį „turinį“ – abstrakčias religines emocijas, ir kuo labiau sujudina, tuo ji esą geresnė. Daugybę giesmių mokačio ir nuolat giedančio žmogaus tikėjimo laikysenų spektras turtėja. Tai savo ruožtu kuria jo lankstumą, jo gebėjimą išlikti santykyje ir be ypatingo pasirengimo, nusiteikimo ir įsijausminimo. Mano kartos prosenelių giedotos kantičkinės giesmės dažnai būdavo ilgi ir detalūs Šventojo Rašto siužetų arba šventųjų gyvenimų pasakojimai. Tokios giesmės orientuotos į sukauptų visų (taip pat ir įsivaizduotų) Švento-

sios istorijos detalių, kurių, kiek įmanoma, nė viena „neperšokama“, lėtą stebėjimą. Stebėjimą ne tarsi ekrane, iš šalies, bet visu savo asmeniu – mėginant patirti (taip pat ir kūniškai) pasakojamą vyksmą.

Pateiksiu vieną pavyzdį – kalėdinę giesmę, kuri Mikalojaus Slavočinskio giesmyne (1646) atsiranda kaip versta iš lenkų kalbos, ir kuri pasiekia XX a. pradžią patyrusi daug sakančias teksto transformacijas (žinoma, labai gaila, kad neišmanoma pasekti melodijos, ritmo, giedojimo greičio ir kitokių transformacijų). Vėlesniuose giesmynuose (imtinai nuo XX a. ketvirtojo dešimtmečio) šios giesmės jau nebepavyko rasti – greičiausiai dėl to, kad jos pasakojantis tekstas buvo labai sunkiai redukuojamas į abstraktų santykio ir emocijos deklaravimą. Šią giesmę rinkausi pavyzdžiu todėl, kad ji yra kaip tik toks nuoseklus, į smulkmenas įsiziūrintis pasakojimas, kurio poreikis modernėjančioje sąmonėje tolydžio nyko. Taigi štai toks yra kalėdinės giesmės iš M. Slavočinskio giesmyno variantas:

Iozapay pamažu
Meldžiute pamažu,
 Regi iog asz ne galu,
 Eyti greytay šiu kialu.
Zinau iszmaniti
Gali ir matyti,
 Diewa manimp nešioiu,
 Delto įilpnay waykščioiu.
Iau metas ateia,
Tam gimt tureia,
 Tas palig apjakima,
 Aniola ir reyįzkima.
Delto tau kalbečiau,
Iog nunay norečiau,
 Miefte wieta igitu,
 O ant anos pagimditi.
Nęs dabar namuoje,
Taypag ir miestoje,
 Delay daugibes įwieta,
 Ne gaujis pigej wieta.
Girtukles welitu,
Kad kakla pilditu,
 Ne kayp mane begancia,
 O šiu metu wargįtancia.
Gieraus čia eykime,
Niau įayfwe rafime,
 Kampe darżines šitos,
 Wietos negaufim kitos:
Kur šiuo metu mudu,
Ir bandikščiu tudu,
 Gaufim atilįfies gana,
 Iozap wieįzpatie mana.

Iau ateia diena,
 Ir laukta naujiena,
 Atpirkieia gimima,
 O ųwieta iųžanima.
 Iayg tas guł warginay,
 Bet giwen amųzinay,
 Dangus, marios, ir ziamė,
 Vųzwerta ira tame.
 O Iozafas ųawa,
 Wieųzpaųaiy tarnawa,
 Panna ųwenta linkųmina,
 Ir ana ųau brangina.
 Kałb Iozafay mana,
 ųała ųunki gana,
 Suųžałs mums Bernelis,
 Tas dangaus karalelis.
 Atneųzk meldųziu ųiena,
 Ben klebeli wiėna,
 Dek po galwos Berneluy,
 Aniołu karaleluy.
 O Iozafas ųawa,
 Berneluy tarnawa,
 Szapelu atneųzt noia,
 Prakartiey iam pakloia.
 Kur aųils ir iautis,
 Berneli paiautis,
 Ant io ųżałnoy kwiepawa
 Sildi wieųzpati ųawa.
 Sweykas buk Berneli,
 Dangaus karaleli,
 Buk garbingas be gała,
 Vų tų tawa weykała.

Slavoųinskiego giesmynas, p. 307–309.

Ši giesmė yra pasakojimas, labai detalus ir nuoseklus, apie Viešpaties atėjimą į ųmogaus kūną – kūną, kuris silpnas, kuris ųała, kuriuo reikia rūpintis. Tai nėra pasakojimas apie tolimą praeitį ir joje įvykusį reikųšmingą istorinį įvykį, apvertusį ųmonijos mųstyseną ir istorijos eigą. Giesmė, kurioje pasakojama apie Viešpaties gimimą, yra pagalba tų gimimą išgyventi kaip čia pat įvykstantį. Pradedant nuo nėštumo sunkumų, nuo pasimetimo svetimoje vietoje, prisiglaudimo darųžinėje iki vos prasiskverbiantčio pro vargą ir rūpestį dųžiaugsmo, kylančio iš ųinojimo, kas gimė. Smulkiais punktyrais brėžiamas minties judėjimo modelis. Visos ųios patirtys yra ne pasyviai išklausomos, ne perskaitomos, bet išgiedamos, o tai reiškia, kad jos ne tik išrikiuojamos, bet joms suteikiamas ir ritmas, ir intonacija, ir nuotaika.

M. Slavoųinskiego giesmyne ųios giesmės pabaiga igyja tarsi svarbiausią temą – ųaltį, kurį patiria gimęs „Dangaus karalėlis“. ųaltis yra ta įvykio patyrimo aųsis, aplink

kurią giesmės pabaigoje nukrypsta mąstymas apie Viešpaties atėjimą į žmogaus kūną, jo auką žmonėms. Ši geografiškai kultūrinė specifika (žvarbi šiaurietiško krašto žiema), įpinta į Šventąją istoriją, yra aiškus ženklas, kad giedama apie savą, pažįstamą erdvę ir situaciją. Įdomu, kad pora šimtmečių vėlesniame Motiejaus Valančiaus giesmyne (1963) šios giesmės tekstas yra beveik praradęs būtent šalčio patirties motyvą. Tarsi susivokta, kad Viešpats gimė *ne šiuose* kraštuose, *ne šiame* laike. Tiesioginis mąstymas apie jį kaip dabar ir čia *gimstantį* jau per naivus, prabudusiai istorinei sąmonei jau nebetinkamas. Tačiau kitos pasakojimo detalės išliko beveik nepakeistos:

Juozapai pamažu, szlowink Jezų gražų,
Regi jog asz negaliu eiti greitai szuiom' keliu
Turi iszmanyi, gali ir matyti,
Dievą savięp nesziuju, dėlto silpna vaiksziuju.
Jau laikas atėjo, tame gimt turėjo,
Tas pagal apsakymą, duos žmonėms Iszganymą.
Deldo tau kalbėjau, jog czionai norėjau,
Mieste vietą įgyti, ant anos pagimdyti.
Nės dabar miestuose, teipo ir namuose,
Dėlei daugybės svieto, negausim pigiai vietos.
Girtuoklei velytu, kad kaklus pildytu,
Nekaip mane bėganczią, o sziuo metu varstanczią.
Geriaus czion eikime, laimę atrasime,
Kampe kaniukszlės szitos, negausim vietos kitos.
Jog atėjo diena laukta ne nuo vieno,
Atpirkėjo gimimo ir svieto iszganymo
Sztai rankose mano, kursai svieta gano,
Duod' visokias gerybes isz dangiszkos agsziybės.
Sztai graudžiai verkiantį ir szaltį kentantį,
Kruvina szirdis mano, kur padėt neįmano.
O Juozapas savo Vieszpacziui tarnavo,
Paną szventą linksmino ir Jezusą garbino.
Dėk į edžias szieno glėbelį bent viena,
Taisyk vietą Berneliui, czystos Panos Suneliui.
Neverk, pana czysta, Tu vargų bendrysta,
Tegul mus nuramina ir szirdis palinksmina.
Jezau suvystytas, gulėk paguldytas,
Sztai tose edžiose, pilnai szieno pridėtose;
Gulėk, o Szvenčiausis, užmik o Brangiausis,
Mumis mielas Suneli, o gražiausis vaikeli.
Asilas ir Jautis Vieszpatį pajautę,
Ateidami, kvėpavo ant Sutvertojo savo.
Marija Szventoji, czystatos pilnoji,
Parmelsk Sunaitį Tavo, kurs mumis atvadavo.
Juozapai seneli, Tavo mums Sunelį,
Duok czionai apturėti, potam danguj' regėti.
Bukie pagarbintas, Jezau paszlovintas,
Nuo viso sutvėrimo, už Tavo užgimimą. Amen.

Valančiaus giesmynas, p. 29–31.

Nors šis veiksmas vyksta jau ne čia, kur šalta ir žvarbu, bet kažkur tolimoje Šventojoje Žemėje, tačiau ten viskas panašiai kaip ir mūsų kraštuose: ir girtuokliai, ir „kaniukšlė“. Pasakojimas čia vis dar smulkus, ir pasakotojas – giedotojas – mėgina suprasti kiekvieną jo veikėją, įsivaizduodamas save panašioje situacijoje. Tačiau išžiūrėjęs į tekstą matyti, kad ne vien dingęs šalčio motyvas jį skiria nuo M. Slavočinskio giesmyno giesmės. Pailgėja pasakojimo „kadencija“, jo užbaigimas kreipiantis į šventuosius asmenis, juos šlovinant ir prašant užtarimo. Kitaip sakant, būtent šis – save atskiriantis – santykis čia jau yra svarbesnis už į pasakojimą išgyvenantį žmogiškos patirties pakartojimą. Vien tik lėtas persiėmimas to, ką išgyveno Viešpaties gimimo liudytojai, giedotojui nebeatrodo pakankamas.

Dar geru pusšimčiu metų vėlesniame giesmyne (1924) randame jau išgrynintą pasakojimą, apvalytą būtent nuo per šiurkščių tokiam įvykiui perteikti kasdienių detalių. Jis dar gana nuoseklus, bet vis dėlto su daug didesniais „tarpais“. Jau nebėra ne tik šalčio; nebėra asilo ir jaučio, tvarte („kaniukšlėj“, arba daržinė) šildančių Viešpatį, ir šienas nešamas, kad būtų minkščiau, o ne dėl šilumos. Nebeminimi girtuokliai (per juos nėra vietos Viešpačiui gimti). Atsiranda istorijos patikslinimas – užsirašymo elementas, kurio nebuvo arba jis buvo labai neaiškus, kitaip sakant, nesuprastas, senesnėse giesmėse. Be to, šiame pasakojime mažiau ne tik šių vaizdingų, prie giedotojo situacijos giesmę priderinančių detalių, bet ir tiesioginio kalbėjimosi tarp pasakojimo veikėjų. Iš viso to matyti, kad šis pasakojimas yra jau daug arčiau istorinio įvykio perteikimo: istorinis įvykis, kuris vyko tolimoje vietoje ir senais laikais, jau yra tik „priešistorė“ to santykio, kurį giedotojas kuria. Labai savitas santykis, atsirandantis per detalų pasakojimą ir visiškai sujungiantis praeitį (ji tuo atveju tikrai nėra istorinė) su dabartimi, yra nebeaiškus ir nereikalingas.

1-ma Kaliedini

Juzap, tu seneli
Garbik Mazuteli,
Pats matai, ash negaliu
Greįtaj aįti tum keliu.
Reįk tav ishmanyti
Jau gali matyti...
Jog shiokia ash būdama
Perprashau, dejudama.
Mat, jau laįks ataje,
Kad uzgimt turieje,
Žodeįs pranashavimo
Del žmoniu ishganimo
Tas dar prisidieje,
Kad visims reikieje,
Aįt i miesta, kur žinaį,
Priguliejes amžinaį.
I miesteli sava,
Betlejem kelevo,

Kad tenaj uzsirashyt,
Rejk nakvynes sav prashyt.
Vaikas atsirada,
Tyl, kad kaj be zado:
Taj kentiet pradiedamas,
Svietuj daug zadiedamas.
Diek in jedias shyno,
Gliebi bentgi vyna...
Vistiklu negaudamas,
Juzaps kemsh, tarnaudamas.
Tevs zadieje „3ODI“,
Vieshpats pasirodi,
Shtaj mums nesh ishganima,
Ir dangaus givenima. Am.

Giesmių lobynas, p. 13–14.

Žinoma, ir šis pasakojimas nukreiptas į tokią Gimimo patirtį, kuri nuosekliai išauginta ir per nereikšmingus juslinės patirties (judesių, kryptių, garsų, taktikokos, pvz., šalčio, ir kt.) priminimus įtraukiama į kasdinius veiksmus, kasdienę aplinką. Tačiau čia kur kas daugiau detalių, kurios apeliuoja nebe į kasdienį patyrimą, bet labiau į staigias, vaizduotės suaktyvinamas emocines pagavas. Pažadas, kurio išpildymas prasideda su lig Gimimu, kone kiekviename posmelyje yra svarbesnis už Viešpaties žmogiškumą, jo silpnumą ir Šventosios Šeimos rūpinimąsi. Šis nuolatinis didžiojo pažado išsipildymo priminimas kuria visai kitą, pakiliai emociingą laikyseną – tokią, kuri išlaikoma atmintyje, bet ne patirtyje, kitaip sakant, išlaikoma atmintyje taip, kaip vienkartinis įvykis, kurio, *kaip fakto*, prisiminimą gali sužadinti giesmė. Stiprus emocinis išgyvenimas yra įvykis, kuriam prisiminti pateikiamos fiksuotos verbalinės formos, religinės patirtys „išgyvenamos“ nebe gyvenant, bet tarsi pauzėse tarp kasdinių patirčių.

Taigi nekeista ir tai, kad ši giesmė, net ir labai transformuotos formos (kaip ir dauguma kitų kantičkinių giesmių), tikriausiai nebepatenka į XX a. vidurio giesmytus. Moderniam žmogui tokio veiksmo – lėto minties slinkimo per smulkias patirties detales – nebereikia. Istoriskai maštančiam žmogui sieti tokios reikšmės *istorinį įvykį*, lemtingai pakeitusį žmonijos raidą, su savais buities potyriais, mėginti per juos jį suprasti atrodo ne tik naivu, nebetinkama, bet ir bemaž nusikalstama. Modernybės maštysena (toli gražu ne vien mokslininkų) yra pagauta dviejų lygiagrečių tendencijų: randasi vis sunkiau įveikiamas laikiškas (istorinis) atstumas, atskiriantis *dabar* nuo *anuomet*, ir didėja atstumas tarp kasdienio suvokimo ir religinės patirties. Tai iš tiesų vienas procesas, grįstas radikalėjančia įvykio ir veiksmo sąvokų perskyra. Religinė patirtis tada tampa artima meno patirtims, istorinių, taip pat autobiografinių *įvykių* išgyvenimams, kitaip sakant, modernios laiko tėkmės įprasminimo (ar tiesiog tvarkymo) svarbiausiems elementams.

Kaip tik šioms modernioms laiko įprasminimo formoms yrant, laiko sąvokai prarandant tolydumą ir negrįžtamumą, istorijos patirtims sluoksniuojantis, grįžta ir *veiksmų kartojimo* praktikos. Jos turėtų būti traktuojamos ne kaip snobizmas ir ne

kaip romantinė trauka į praeitį, bet kaip kitokio savęs lavinimo poreikis: poreikis mokytis per kartojimą, o ne per reikšmės, svarbos ir formuluotės įsiminimą. Istorijos filosofas Reinhartas Koselleckas pastebi lavinimosi proceso pasikeitimus, susijusius su linijinio laiko vyravimu ir kartotės aspekto išnykimu: dėl šių mąstysenos pasikeitimų vis labiau mokomasi ne perforacijos (veiksmų atlikimo), bet informacijos (verbalinių išraiškų, nusakančių vertę ir reikšmę kultūrinėje schemoje). Pasak R. Kosellecko, mokymasis greitėja ir apsiriboja duomenų atsiminimu – įgūdžiai tiesiog nebespėjami įgyti: „Palyginti su ankstesnėmis mokymosi patirtimis, laikiški išmokimo ritmai tampa trumpesni ir trumpesni, o tai sužadina pagreitinotos kaitos patyrimą“ (Koselleck 2003: 164–165). Be abejo, šį įvairių išmokimų sutrumpėjimą lemia tai, kad vis mažiau mokomasi per kartojimą (kai tobulinant įgūdžius mokomasi veiksmo su visa to veiksmo situacija) ir vis daugiau – per atsimenamų duomenų sisteminimą. Tačiau, pavyzdžiui, religinės praktikos, kaip ir daugybės kitų svarbių dalykų, mokymasis ne tik nepakankamas, bet ir neįmanomas taip pat, kaip istorinės informacijos ar kitų teorinių duomenų perėmimas (vien per skaitymą, apmąstymą, sisteminimą, derinimą su kita atsimenama informacija). Iš tiesų, apie kantičkinės giesmės rašau tik norėdama pateikti iškalbingą pavyzdį. Labai panašiai būtų galima klausti, kokį judesį moko mus daryti kito tipo senosios giesmės (grigališkasis choralas ar Akatis-tas), galiausiai ne tik giesmės – į kokius veiksmus besijungiančių judesių mus moko kitokių seniai pamirštų kūrybinių formų kartojimas.

Čia svarbu prisiminti, kad sena giesmė jokių būdu nėra tik pasakojimas (taip gali atrodyti iš pateikto ir aptarto pavyzdžio). Net jei tai pasakojanti giesmė, ji yra pasakojimas giedant, o ne kalbant, vadinasi, giedant tam tikru ritmu, tempu ir tiksliai tokia, kokia reikalinga, melodija (ir viso to kuriamais akcentais). Giesmė pasakojama tiksliai taip, kaip „reikia“ pasakoti būtent tą patirties seką, mokomasi judesių, sudarančių būtent tą veiksmą. Giedodamas tokią giesmę, šių dienų žmogus jos pasakojimą supranta vis dėlto panašiai, kaip suprato ir seniau ją giedojęs žmogus. Giesmės forma padeda stotis į tą patį (bet ne tokį patį) santykį, kuriame iki tol buvo daug kitų giedotojų. Kartojimas, kuris grynina giesmės formą, grynina jos reikšmėniškumą. Grynumas šiuo atveju reiškia ne pirminio varianto, „originalo“ tikslų atkūrimą ir ne interpretacijos žavesį, bet būtent formos nugludinimą taip, kad ji taptų kuo tinkamesnė konkrečiam santykio turiniui steigti.

Pabaiga: kam giedoti seną giesmę?

Taigi laikas grįžti prie pavadinime keliamo klausimo: kam giedoti seną giesmę? Šiuos tris vienos giesmės variantus pateikiau kaip labai paprastą argumentą. Sena giesmė yra kitokią santykį (nei geresnį, nei blogesnį, bet – kitokią nei šiuolaikiniam tikinčiajam labiausiai pažįstamas santykių spektras) steigiantis veiksmo *vadovas*. Jei tik šiuo kelio vadovu vadovaujamesi, sukuriamos iš pasakojimo besirandančios visuminės – kūniškus, emocinius, erdvės ir laiko (belaikybės) suvokimus apimančios patirtys. Sena kantičkinė giesmė gali būti giedama ir dabar, jei norima kartoti būtent tokią laikyseną steigiantį veiksmą. Šis noras gali būti susijęs su religinės patirties su-

sigražinimo į kasdienių patirčių apykaitą tendencija, su nebetikėjimu garsiaja Abraha-
mo Maslow „poreikių piramide“. Religinės patirties susiejimas su kartojamų veiksmų
plotme, o ne su labai retai, todėl emociškai ir sukrečiamai išgyvenamu ir kasdienybę
transcenduojančiu dvasiniu įvykiu, yra tendencija, koreliuojanti su istorinio laiko są-
vokos kaita. Kita vertus, jaunam ar senam, XXI ar XVII amžiaus tikinčiajam nepri-
klausomai nuo to laikotarpio tendencijų ir mąstysenos, be išsiskiriančių ir ilgai atsi-
menamų įvykiškų patirčių, reikalingas ir nuolatinis, po truputį stiprėjantis ir kasdien
smulkiais religinės praktikos veiksmais (tai nereiškia, kad lengvai) kuriamas saitas.

Grįžtant prie kuriančio kartojimo sąvokos, norisi atkreipti dėmesį, kad panašiai
galėtume klausti ir „Kam dainuoti seną dainą?“, ir „Kam austi seno audinio kopiją?“,
„Kam saugoti seną namo pavidalą?“ ir t. t. Veiksmų plotmėje mes turime jų prasmės
radimosi modelius, pavidalus-vadovus, kuriuos perimdami toliau tobuliname, bet
ne dėl jų pačių „vertės“ (kuri, tarkime, pabrėžiama juos tiriančių mokslininkų), o
dėl to, kad šie pavidalai-vadovai kuria šiek tiek kitokius santykius su kitais žmonė-
mis, aplinka ir savimi. Šie kuriami santykiai skiriasi nuo tų, kuriuos steigia unikalūs
profesionalios autorinės kūrybos pavyzdžiai. Atsistūmėme tolyn nuo modernybės ir
patekome ne į chrestomatines postmodernybės apibrėžtis, bet, ko gero, užčiuopėme
retai pastebimą mūsų laikų bruožą. Tai, kad senų giesmių giedojimo praktika plinta,
rodo ne tik laisvą, net atsainų postmodernaus žmogaus santykį su praeitimi (kaip ne-
retai aiškinama), bet visų pirma poreikį priešintis modernios meninės kūrybos, kaip
vienintelio kūrybos ir savikūros būdo, sampratai.

ŠALTINIAI

- Slavočinskio giesmynas – Slavočinskis Mikalojus Mozerka. *Giesmės dangaus miestui: XVI–XVIII am-
žiaus lietuvių bažnytinių giesmių antologija*, sudarė Dainora Pociūtė-Abukevičienė, Mikas Vaice-
kauskas, Vilnius, 1998.
- Valančiaus giesmynas – *Kantickas arba Kninga giesmių*, Motiejus Valanczauskas, Vilnius, 1863.
- Giesmių lobynas – *Grynai Musishkai parashytu Gismiu Lobynas (Thesaurus Lietuvarorum Hymnorum: Gysmes su natums*, Senovishkuju Vyta atstatytas ir naujums pilditas su Dideleis pyrdais gale, Kun. Kaz. Balandis-Zichkus-Ambrozajty, Dorrisville, ILL.U.S.A., 1924.

LITERATŪRA

- Benjamin Walter 1968. The Storyteller, in: *Illuminations: Essays and Reflections*, ed. H. Arendt, New York.
- Burke Kenneth 1969. *A Grammar of Motives*, Berkeley, Los Angeles, London.
- Deleuze Gilles 2007. *Difference and Repetition*, transl. Paul Patton, London, New York.
- Heidegger Martin 2003. *Meno kūrinio ištaka*, iš vokiečių kalbos vertė Tomas Sodeika, Jurga Jonu-
tytė, Vilnius.
- Koselleck Reinhart 2003. *Zeitschichten. Studien zur Historik*, Frankfurt am Main.
- Motuzas Alfonsas 2007. *Kelmės krašto katalikiška etninė kultūra*, Kaunas.
- Sahlins Marshall 2003. *Istorijos salos: Antropologinė studija*, iš anglų kalbos vertė Saulius Repečka, Vilnius.
- MacIntyre Alasdair 2006. *Dependent Rational Animals: Why Human Beings Need the Virtues*, Chicago.
- Vaicekauskas Mikas 2005. *Lietuviškos katalikiškos XVI–XVIII amžiaus giesmės*, Vilnius.

CREATIVE REPETITION or WHY TO SING AN OLD SONG?

JURGA JONUTYTĖ

Summary

The article deals with a question, if repeated actions can be considered as creative acts. Therefore the article is aimed at widening and changing the concept of creation. By analyzing several concepts particularly important to the modern thinking and their relationship, the author investigates why creativity is attributed solely to production of artistic works as unique, individual objects. By selecting an example of an ancient song from a popular hymnal, the author attempts to show that singing as an act of everyday religious practice embodies a different sort of creativity than creation of an artistic work. This sort of creativity is an unrepresentative one, aiming not at expressing the important content through the most appropriate form, but rather at establishing and preserving the religious attitude of the singer. This attitude presents a unique, not a unified bearing, which is achieved precisely by repeating such an activity pattern, which is presented by an individual song. The act of singing is suggested to consider as an example: similarly, creativity can be asserted to be present in other repeated human actions as well. Thus, traditional handicraft, various folklore genres and various everyday practices can also be considered in the same way.

Gauta 2010-06-01